

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Ապրիլի 10-ից 12-ը անդի ունեցավ Հայ-կական ՍՍՌ Գիտությունների Ազգային Գիտությունների Գործակալության ժողովը: Նիստերը ղեկավարում էր Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ազգային Գործակալության պրեզիդենտ, ակադեմիկոս Զ. Ա. Օրբելին: Բացելով առաջին նիստը, ակադեմիկոս Օրբելին համառոտ կերպով նշեց մեր երկրասարդ Ազգային Գիտությունների կարճ ժամանակամիջոցում կատարած ձեռնարկումների մասին:

Համահայկազգային հարցերը հայոց հին մատենագրության մեջն թեմայի մասին բովանդակալից զեկուցում կարգաց ակադեմիկոս Ս. Մ. Մալխասյանը: Ձեկուցողը նշեց, որ մինչև այժմ չի պարզված պատմական այն նշանավոր երկերի դրուժյան ժամանակը, որոնք կրում են Աղաթանգեղոսի (կեղծ անուն), Փավստոսի (կեղծ անուն), Մովսես Խորենացու անունները: Հայագիտության կարծիքները այս խնդրում տարբեր են: Ազգային Գիտությունների կոմիտեի նախագահ, աշխատանքների վրա հենվելով, Աղաթանգեղոսի պատմության դրուժյան ժամանակը համարում է մոտավորապես 485 թվով, Փավստոսին՝ մոտավորապես 475 թվով:

Ձեկուցողը հենվելով իր կատարած ուսումնասիրությունների վրա, ապացուցում է, որ Խորենացու պատմությանը դրվել է 8-րդ դարում: Այդ պատմությանը հիշատակում է Անանիա Շիրակացին (7-րդ դարի վերջում): Խորենացու պատմությանը որպես աղբյուր օգտվել է Մերտոնը (670 թվ.), հայ հոգևորականությունը (645 թվ.) կայացած ժողովը, վերջապես նրանից եղավել է Կոմիտաս Կաթողիկոսը (7-րդ դարի սկզբում): Պատմաբան Պետրոս Սյունեցին (ապրել է 8-րդ դարում) երեք անգամ հիշվել է Մովսես Խորենացու աշակերտ: Ազգային Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները և հանդուժման են եղանակացության, որ Մովսես Խորենացու պատմությանը դրվել է մոտավորապես 488-ից 486 թվերին:

Այդ նույն նիստում լավեց նաև ակադեմիկոս Գ. Զ. Ղափանցյանի զեկուցումը «Արա Գեղեցիկի պատմությանը հին Հայաստանում» թեմայով:

Արան հանդիսանում է հայկական վարդապետը հին արևելյան այն աստվածություն, որը իր մեջ արտացոլում է շարժարկը (մեծնող) և հարություն արնող աստվածություն կերպարը:

Ձեկուցողը, բերելով հայկական ընդհանուր, հիմնական գծերով սովեց նրա ուսումնասիրությունների պատմությունը և պատմաբանական անդիտական դիտարկում Սեյի գնահատականը: Ազգային Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները, դրա հետ Միտային շարժիկից նաև հին Միջագետքի սեմիտների ազդեցությունը հայկական ֆոնոլոգի և լեզվի վրա: Նա մանրամասն կանգ առավ հայկական լեզվի երեք հերոսների՝ Արայի, Եամիրամի, Արալիկի ծագման վրա: Ձեկուցողը կարգաց Արա Գեղեցիկի պաշ-

տամունքի վերաբերյալ իր ուսումնասիրությունների մասին առաջին մասը:

«Հին Հայաստանի և Անդրկովկասի պատմության մի քանի պրոբլեմներ» մասին թեմային էր նվիրված ՍՍՌ Գիտությունների Ազգային Գործակալության ակադեմիկոս Զ. Զ. Մանանդյանի զեկուցումը, որը նոր լույս է սփռում հին Հայաստանի, Անդրկովկասի հին ճանապարհների և Շիրակի (Լենինականի) պատմության ուսումնասիրության վրա:

Սկսած 8-րդ դարից, մեր թվարկությանից առաջ, ինչպես պարզել է ակադեմիկոս Մանանդյանը, արդի Մովսեսի Հայաստանի սահմաններում իշխել են կիմերա-սկյութական, նվաճողները, որոնք թափանցել են Անդրկովկաս հարավային-ուստական տարածանքներից: Մանավերապես կիմերների արշավները տեղի է ունեցել ոչ թե Դարբասի ուղղությամբ, ինչպես սովորաբար ենթադրում են, այլ մասային-կոլխիդական ճանապարհով, որ այժի ընկնող ռազմական և առևտրական դեր է խաղացել հին ժամանակներում:

Կիմերա-սկյութական ցեղերի գաղթը պատմական Հայաստանի հյուսիսային մարզերում հաստատվում է Բենեդիկտի Անարպետի վկայությամբ, արի մեջ վերահիշյալ ցեղերը կազմում են սկյութներ: Ձեկուցողը կարծիքով սկիզբների երկրում գանձող Արազ գետը նույնն է ոչ թե Դարբաս գետի հետ կամ Արախսայ և Քուր գետերի հետ, ինչպես այդ սնդում են Ցաս հազարի (4-րդ դարի) նահանգի մարչբուտին նվիրված աշխատությունների մեջ, այլ Արազ-Արաքս գետի հետ: Իսկ Արազ գետի մաս գանձող գետն է ծաղկում Գյումրիի քաղաքը համապատասխանում է Գյումրի-արժյան Լե. նիտականին:

Արտելով Արազ գետի և Գյումրիի քաղաքի վաղը, առում է զեկուցողը, Ցաս հազար հույների նահանգի ճանապարհը մեջ սահմանում ենք միանգամայն նոր ուղղություն:

Ազգային Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները կամ շիրակների սարմատական ցեղի Շիրակի մարզը ներխուժելու հարցի վրա, որոնք շարժանային առևտուր էին կատարում Արևելքի հետ և պարզեց, որ Հնդկաստանից ու Բարեկունից Տանաքիս տանող Միջագետքին առևտրի արժանիքի ճանապարհը պետք է ենթադրել ոչ թե Դերբենտի կիրճի վրայով, ինչպես այդ սահմանված է պատմական աշխատությունների մեջ, այլ Մեսոտիական-Կոլխիդական ճանապարհով և նրա հարավային Արատալից դեպի Անիաստուպոլ Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները, դրա հետ Միտային շարժիկից նաև հին Միջագետքի սեմիտների ազդեցությունը հայկական ֆոնոլոգի և լեզվի վրա: Նա մանրամասն կանգ առավ հայկական լեզվի երեք հերոսների՝ Արայի, Եամիրամի, Արալիկի ծագման վրա: Ձեկուցողը կարգաց Արա Գեղեցիկի պաշ-

կության զարգացումն իրենից ներկայացնում է անընդհատ և միանական մի պրոցես՝ սկսած քարե դարից և վերջացած երկաթի յուրացման էպոխայով: Հայերը, որոնց պատմությունը ստեղծվել է Ուրարտուի անբխարիայի վրա, հանդիսանում են ուրարտացիների կուլտուրայի ժառանգորդները:

«Փոփոխված պայմանների ազդեցությամբ լույսերի ձևակազմակերպման պրոցեսների վրա» թեմային էր նվիրված ակադեմիկոս Մ. Գ. Թումանյանի զեկուցումը:

«Միջուրարի օրգանական նյութերը և նրանց գերը կենդանի ընթացի մեջ» վերնագրով կրող զեկուցման մեջ ակադեմիկոս Ն. Գ. Մուրզին հազարեց իր այն հետազոտությունները, որ սնց է կացրել 1943 թվ. առաջ կիրառական: Ձեկուցողը ցույց տվեց, որ փշտոտերն անտանների ու անփաստանների շար օղը նպաստավոր ազդեցություն է թողնում թույլ և հիվանդ թռչների վրա, այդ բացատրվում է նրանով, որ այդպիսի օղի մեջ կան մեծ քանակությամբ ռոգային վիրամիկներ: Խոնավ օղի մեջ արդարի վիրամիկներ համեմատաբար ջրի վան, որովհետև միջուրարային սեղունների պայմաններում նման վիրամիկները լուծվում են, ծղային վիրամիկները Գարաձոր է օդապարհել թռչների բուժման գործում:

«Պատմական կյանում և գլխավորապես կառուցված զո» թեմայի մասին զեկուցումով հանդես եկավ ակադեմիկոս Վ. Ա. Համբարձումյանը: Գլխավորապես կազմում է աստղային այն սխեման, որի մեջ մեծ ազդում ենք: Գրականական լուսավորում է մի քանի միջուրարային աստղերից: Այդ աստղերից մեկը հանդիսանում է արևը: Ձեկուցողը շարժականը հետազոտելով փաստերի միջոցով ցույց տվեց իր ուսումնասիրությունների արդյունքը վերահիշյալ թեմայի շուրջը: Ազգային Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները, դրա հետ Միտային շարժիկից նաև հին Միջագետքի սեմիտների ազդեցությունը հայկական ֆոնոլոգի և լեզվի վրա: Նա մանրամասն կանգ առավ հայկական լեզվի երեք հերոսների՝ Արայի, Եամիրամի, Արալիկի ծագման վրա: Ձեկուցողը կարգաց Արա Գեղեցիկի պաշ-

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ազգային Գործակալության ժողովը անցավ շարժականը հետազոտելով: Ձեկուցումներին մասնակցում էին մայրաքաղաքի ԲՈՒՀ-երի, գիտահետազոտական հաստատությունների, արվեստի, գրականության աշխատողներ, ինժեներներ, սովետական և պարտիական աշխատողներ, որոնք զեկուցումները հանդես բերեցին բացառիկ հետաքրքրություն:

Ազգային Գիտությունների կոմիտեի կողմից այս ապացույցները, դրա հետ Միտային շարժիկից նաև հին Միջագետքի սեմիտների ազդեցությունը հայկական ֆոնոլոգի և լեզվի վրա: Նա մանրամասն կանգ առավ հայկական լեզվի երեք հերոսների՝ Արայի, Եամիրամի, Արալիկի ծագման վրա: Ձեկուցողը կարգաց Արա Գեղեցիկի պաշ-

Ապրիլի 13-ից սկսվեցին Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ազգային Գործակալության ժողովի ներկայացված սեմիտները: